Marx-Engels-Forschung heute I. "Kapital"-Interpretationen - Vormärz-Forschung - Formationstheorie. Materialien der 2. Sitzung der Arbeitsgruppe Marx-Engels-Forschung am 11./12. Juni 1988 in Frankfurt am Main, Edition Marxistische Blätter, Neuss 1989, (Schriften der Marx-Engels-Stiftung, bd. 13), 132 sider, 22,- DM.

Marx-Engels-forskningen har i de senere år konsolideret sig som en kooperativ international forskningsaktivitet. Denne tendens kommer naturligvis mest markant til udtryk i det organiserede samarbejde omkring udgivelsen af MEGA, men gælder generelt. Således er der i Vesttyskland blevet dannet en Arbejdsgruppe for Marx-Engels-Forschung i tilknytning til IMSF i Frankfurt og Marx-Engels-Stiftung i Wuppertal. Gruppen blev dannet i oktober 1987 med det formål at skabe kontakt mellem forskere, der ellers ikke er i berøring med hinanden. Gruppen er tænkt som et åbent diskussionforum for alle, der beskæftiger sig videnskabeligt med Marx og Engels' liv og værk, og har derudover ambitioner om at bidrage som gruppe til den internationale forskning.

Det foreliggende bind indeholder oplæggene til arbejdsgruppens andet seminar, afholdt i Frankfurt am Main den 11.-12. juni 1988. I seminaret deltog 40 forskere, hovedsaglig fra Vesttyskland.

Der er ikke tale om "proceedings" i normal forstand, idet de her offentliggjorte tekster gengiver de mundtlige foredrag, ikke de videnskabelige artikler. Dette svækker desværre samlingens værdi for en bredere kreds af interesserede. Den eneste undtagelse er en artikel af Lars Lambrecht om udviklingen af det venstre-hegelianske miljø i Tyskland fra 1837 til dets splittelse i 1842. Sidstnævnte artikel fylder til gengæld halvdelen af bogen. Denne skævhed er dog ikke nogen alvorlig anke, for Lambrechts bidrag kan sagtens bære den fremtrædende placering, idet der er tale om en fremstilling af udviklingen af ung-hegelianernes politiske tænkning. Der er tale om et første forsøg en samlet fremstilling, som ikke metodologisk betragter denne udvikling énsidigt som en bevægelse, der fører frem til Marx. Forsøget er alt i alt meget lovende.

Tematisk rækker samlingen fra denne analyse af marxismens forhistorie til analyser af aspekter af Marx' kritik af den politiske økonomi. Dertil kommer bidrag om Marx-Engels-forskningen generelt og om Marx-Engels-forskningen i DDR og Sovjetunionen.

Samlingen indeholder to bidrag om Marx' kritik af den politiske økonomi. Joachim Bischoff, der i begyndelsen af 1970'erne var den drivende kraft i Projekt Klassenanalyse og dermed en fremstående skikkelse i den "kapitallogiske" skole i Vesttyskland, har sammen med Christoph Lieber og Axel Otto et bidrag om "Fetichisme og fremmedgørelse i kritikken af den politiske økonomi". Det er bemærkelsesværdigt. at Bischoff m.fl. arbejder videre på den problemstilling og det konceptuelle grundlag, der blev udformet for tyve år siden, tilsyneladende uanfægtet af det kapitallogiske projekts manglende evne til at frembringe resultater såvel som af den udvikling, den marxistiske teori i øvrigt har oplevet siden.

Bischoff m.fl. slår således endnu engang til lyd for, at kernen i den marxistiske teori er "dechiffreringen" af varens, pengenes og kapitalens fectichkarakter, og hævder at kunne udlede "alle" bevidsthedsstrukturer og livsforhold af disse "økonomiske mystifikationer" (p. 40). Dermed detroniserer forfatterne merværdi-teorien, dvs. teorien om den kapitalistiske produktionsmådes grundlæggende produktionsforhold, og forvandler Marx' økonomiske teori til en abstrakt bevidst-hedssociologi. Hvad Bischoff m.fl. alt i alt foreslår, er at udlede "alle" politiske,

religiøse, æstetiske, kunstneriske og i det hele taget bevidsthedsmæssige fænomener direkte og uformidlet af kritikken af den fetichkarakter, alle økonomiske forhold i den kapitalistiske formation er behæftet med, uden formidlende mellemkomst af de specifikke bevægelseslove, der karakteriserer alle disse forskellige politiske, ideologiske, religiøse osv. systemer, dvs. uden hensyntagen til, at relationen mellem de kapitalistiske produktionsforhold og deres fetichkarakter og disse bevidsthedsmæssige systemer er enormt formidlet.

Det andet bidrag til samlingens sektion om Marx' kritik af den politiske økonomi er af en artikel af Hans-Georg Backhaus om kritik-begrebet i Marx' "kritik af nationaløkonomien". I dette bidrag - hvoraf dog kun første del foreligger i dette bind - forsøger Backhaus at vise, at formålet med Marx' *"kritik"* af den politiske økonomi er at afdække de ikke-økonomiske forudsætninger for nationaløkonomien, og at denne kritik i sin kerne er "antropologisk" (p. 54). I artiklen, der især bygger på Marx' økonomisk-filosofiske manuskripter fra 1844, men som i øvrigt ikke skelner mellem de forskellige stadier i udviklingen af Marx' økonomiske teori og rask væk sammenstiller udsagn fra forskellige udviklingsstadier, gengiver Backhaus Marx i en fortolkning som var Marx feuerbach'ianer. Dette er der imidlertid ikke grundlag for, end ikke når det drejer sig om de økonomisk-filosofiske skrifter fra 1844. Marx opfattede rigtignok en overgang Feuerbach som allieret, men som påpeget af Inge Taubert delte han aldrig Feuerbachs ahistoriske og udialektiske antropologiske anskuelse.[1] Allerede i 1842 forfægtede Marx således, at teorien måtte relatere sig til historisk specifikke forhold: "Den sande teori må afklares og udvikles inden for konkrete tilstande og i relation til bestående forhold."[2] Når Marx omtaler sit hovedværk som en "kritik af den politiske økonomi", refererer han til, at værket afdækker de historisk specifikke, materielle forudsætninger for den kapitalistiske samfundsformation og for de hertil svarende kategorier, og at det dermed bestemmer den borgerlige politiske økonomis - igen historisk forbigående - gyldighedsområde.

Heller ikke Backhaus synes at have taget notits af den enorme udvikling, Marx-Engels-forskningen har undergået de sidste godt og vel ti år, og han baserer end ikke sin analyse af de økonomisk-filosofisk manuskripter og Marx' andre arbejder på de nye tekst-kritiske udgaver i MEGA.

Af de øvrige bidrag er der grund til at fremhæve Werner Goldschmidts bidrag om Marx' forhold til jakobinismen i den franske revolution. Ikke fordi Goldschmidt her bidrager med afgørende nyt til forståelsen af Marx' forhold til jakobinismen eller hans teori om politik, men fordi hans bidrag indeholder en række betragtninger om betydningen af Marx' "kritik af politikken" for den aktuelle debat om marxismens krise. Goldschmidts bidrag bekræfter på udmærket vis, at Winfried Schwarz har ret, når han i sit indledende foredrag om Marx-Engels-forskningen siger, at den "altid handler om marxismens substans og den vedvarende afprøvning af dens gyldighed" (p. 13).

Kjeld Schmidt

---

1 Inge Taubert: "Probleme der weltanschaulichen Entwicklung von Karl Marx in der Zeit von März 1841 bis März 1843", *Marx-Engels-Jahrbuch 1*, Berlin 1978, pp. 205- 232.

2 Karl Marx til Dagobert Oppenheim, august-sept. 1842; MEGA, bd. III/2, pp. 31 f.